

Management van Mts Bor van Gils: positief bevorderen van de gezondheid

Visie, intentie en zoekrichting

Huib Bor streeft met zijn bedrijf om zelfvoorzienend te zijn. Dat wil zeggen: voldoende eigen ruwvoer met een zeer lage input (lees: krachtvoer). Ook wil hij een landbouwsysteem op een zo natuurlijk mogelijke manier. Hierin staat centraal dat een dier zijn natuurlijke gedrag kan vertonen en zoveel mogelijk diereigen kan zijn. In het SMR-rapport staat ook dat hij een economische boer is. Huib: "Mijn ervaring tot nu toe is, dat hoe natuurlijker het bedrijf hoe economischer het is. Momenteel kan ik dit gevoel niet met harde cijfers onderbouwen, maar dat zal op termijn wel moeten." Al jaren zoekt Huib naar alternatieve methoden voor dierziektebestrijding en weerstandsverhoging. In 1993 schakelde hij om naar biologische bedrijfsvoering, waarna de dierenartsrekening halveerde. Huib kreeg een andere kijk op diergezondheid binnen zijn bedrijf. Zijn strategie is om helemaal geen antibiotica meer te gebruiken. Volgens hem pak je met antibiotica de oorzaak niet aan en helpt het vaak ook niet. Huib begon toen met het gebruik van etherische oliën en bloesemtherapie (via zijn zus Alien Bor, die bloesemtherapeute is) en in 2002 startte hij met homeopathie. Via cursussen over etherische oliën en homeopathie heeft hij kennis opgebouwd, die hij in de praktijk bracht. Hierdoor is Huib anders naar ziekte gaan kijken: elke ziekte ontstaat doordat iets niet in evenwicht is (onbalans). Hij probeert de balans terug te vinden door de oorzaak op te sporen. Dit kan door het bedrijf of de omstandigheden aan te passen.

Weinig uierontstekingen, wel hoog celgetal

Huibs strategie bij uiergezondheid is om geen koeien af te voeren. Hij zet maximaal twee koeien met AB droog en gebruikt alternatieve middelen bij een hoog celgetal. Koeien afvoeren enkel vanwege een hoog celgetal, terwijl deze dieren verder niets mankeren, wil hij niet. Daarbij accepteert Huib geen halve oplossingen. Zo liep hij in 2001 aan tegen een verhoogd celgetal. Bij de totaal 60 melkgevende koeien was geen of weinig klinische mastitis (melk of uier is zichtbaar afwijkend). In het afgelopen jaar hadden de dieren zeven keer een uierontsteking, waarvan drie keer in de droogstand. In deze gevallen gaf Huib in de lactatie drie keer antibiotica (AB) en zette drie koeien met AB droog. De fabrieksnorm (geom. >400.000 cellen) werd overschreden in september 2001. Huib ging niet over tot paniekboeren. Hij weigerde koeien weg te doen die een hoog celgetal hadden, maar niet klinisch ziek waren. Hij greep niet naar antibioticum. Volgens Huib pak je daarmee niet de oorzaak aan. Via een lange weg met veel ervaring blijft het celgetal nu schommelen rond de 350.000 cellen. In 2003 zette hij slechts één koe met AB droog en heeft hij twee keer een koe en een vaars tegen mastitis behandeld.

Huibs aanpak staat wat dat betreft lijnrecht tegenover de aanpak van de gezondheidsdienst. Deze wil door bacteriologisch onderzoek de hoogcelgetalkoeien gericht aanpakken met antibiotica. Wanneer dit niet helpt, worden de dieren afgevoerd. Ook wil de gezondheidsdienst met preventiemaatregelen de besmetting verlagen of voorkomen bij het melken. Huibs visie is dat de koe het probleem zelf moet kunnen oplossen. Omdat het probleem dieper zit, kan homeopathie onvoldoende doen. Huib denkt dat omgevingsfactoren van invloed zijn op het celgetal (straling, drinkwater en dergelijke). Hij streeft om aan het einde van de winter van 2004 op 250.000 cellen uit te komen. Huib: "Mijn strategie is om helemaal geen antibiotica meer te hoeven gebruiken. Bij het droogzetten doe ik dat al niet meer. In 2004 heb ik nog maar één koe met coli met AB behandeld, maar ook dat hielp niet. Samen met homeopathisch dierenarts L. Ellinger keek ik of homeopathie een oplossing is voor een hoog celgetal, maar je krijgt het hoge celgetal niet naar beneden. Wel werkt homeopathie bij klinische mastitis. Een hoog celgetal heeft meerdere oorzaken. Om dit te onderzoeken werk ik samen met Bernard Simons van Agri-vak, waarmee ik in 2003 in contact kwam. We kijken naar de mogelijkheden van ontstoring van straling in de stal. Zowel met homeopathie als met de aanpak van Bernard zijn er wel tijdelijke verbeteringen, maar nog geen definitieve."

Het begrip weerstand

Een dier met een goede weerstand is niet vatbaar voor ziekten. De vraag is of een hoog celgetal wel een ziekte is. De weerstand op Huibs bedrijf heeft misschien onder druk gestaan, omdat er het een en ander veranderde. In 1993 schakelde het bedrijf om naar biologische bedrijfsvoering. Huib melkte toen 7.200 kg melk (4,29 vet en 3,49 eiwit) met 1.400 kg krachtvoer per koe. Voor die tijd was het al een

extensief bedrijf door een beperkt krachtvoergebruik per koe en een lage kunstmestgift per ha (135 kg N/ha). Na het omschakelen bleef de productie per koe tot het jaar 2000 rond de 7.000-7.500 kg melk met 4,33 vet en 3,42 eiwit. Vanaf 2001 verlaagde Huib de productie bewust door aanvoer van slechts 500 kg krachtvoer per koe per jaar. Dit paste in het streven om zelfvoorzienend te zijn. De productie per koe zakte hierdoor naar 6.000 kg melk met 4,30 vet en 3,40 eiwit. De conditie van de koeien werd met het afbouwen van de krachtvoergift zeker niet beter. Sommige dieren werden wel erg schraal. Ook was Huib onvoldoende tevreden over de vruchtbaarheid van de melkkoeien. Achteraf zegt hij dat je ook niet te ver terug moet gaan in krachtvoerverlaging. Er is een grens die je niet moet passeren. Huib heeft een puur graslandbedrijf: op zijn grondsoort is gras het eenvoudigst te telen. Maïs wordt moeilijk vanwege hoge onkruiddruk en kans op structuurbederf tijdens de oogst. Graan verbouwen is wel mogelijk. In 2001 teelde Huib zomergerst op een perceel dat in aanmerking kwam voor graslandverbetering. Veel grasproducten leiden vooral in de herfst tot een hoog eiwitaanbod in het rantsoen, zeker als de koeien dag en nacht naar buiten gaan. Een hoog eiwitaanbod tijdens de weidegang zet de weerstand onder druk.

Huib zet op zijn bedrijf een combinatie van middelen in die de gezondheid van de dieren bevordert. Hieronder staan deze middelen beschreven.

Rantsoen: hoe houd je de lever gezond?

Huib realiseert zich dat hij grenzen opzoekt. Door lage krachtvoergiften en volledig grasrantsoen zijn de conditie en de weerstand van de koeien namelijk niet optimaal. Bij de verschillende conditietesten scoorden de dieren allemaal matig en hadden in de winter ook geen glanzende haarvacht. Huib: "Misschien wil ik wel te veel en ben ik wat te ver doorgeschoten." In de voeding zoekt Huib naar de juiste samenstelling van het krachtvoer, waardoor de dieren meer en goede energie krijgen. Hij voerde een korte tijd geplette tarwe, maar dit bleek geen succes. Niet alle dieren namen het op. Nu is het krachtvoer aangepast naar een brok met 80% maïsmeel. Het maïsmeel staat voor zetmeel en dekt de energievoorziening grotendeels. Het verloop van het ureumgetal in de melk zit in de stalperiode tussen de 10 en 20, maar in juli tot oktober loopt dat op tot 30 tot 50. Tijdens de weideperiode krijgt de koe veel eiwit voor zijn kiezen, waar ze weinig mee kan (relatie weerstand), terwijl in de winter de hoeveelheid eiwit laag is. De overmaat aan eiwit in de nazomer en herfst geeft problemen voor de lever. De stikstof komt uit de bodem. In augustus/september is de mineralisatie volop aan de gang (een soort kachel die aan het stoken is in de grond). De koe krijgt een explosie aan eiwit binnen en dat moet gebufferd worden. Huib is voornemens om vanaf de zomer grove kuil bij te gaan voeren. Moeilijk daarbij is wel om de koeien in de stal graseiwit te laten opnemen, als ze dag en nacht weiden. In 2004 legde Huib een aparte zomerkuil in sleuvsilo en balen aan en gaat hier dan van voeren. Hierdoor hoopt hij de koeien beter in balans te houden en de weerstand te verhogen. Verder experimenteert hij met de koeien in langer gras/in te scharen.

Fokkerij-richting op Jersey

Net als de meeste andere boeren had Huib een veestapel opgebouwd met Holstein Friesians. Fokkerij is eigenlijk nooit echt zijn hobby geweest. De robuuste koeien waren steeds meer gericht op het geven van meer melk. Huib had nooit hoge producties per koe voor ogen. Het stond hem tegen om dieren te spuiten, die niet uit zichzelf tochtig werden. Om de gezondheid van de veestapel te verbeteren, begon Huib vanaf 1996 met Amerikaanse Jersey in te kruisen. Dit ras blinkt uit in efficiëntie, heeft weinig onderhoudsvoer nodig en geeft melk met hoge gehalten. Daarbij is het een ras met sterk beenwerk en klauwen en kan met relatief lage krachtvoergiften goed uit de voeten. Het ras past goed binnen zijn bedrijfsstrategie: veel ruwvoer en een lage krachtvoergift. In 2002 kruiste hij bijna de helft van de veestapel met Y-bloed in.

Andere aanpak met langere tussenkalftijd

Huib kiest voor een verlengde tussenkalftijd, omdat het de conditieopbouw verbetert en problemen bij

het afkalven voorkomt. Met een langere lactatie en weinig krachtvoer geven de koeien nu ca. 20 liter en hebben vaak geen topproductie. Minder afkalvingen per jaar geeft minder problemen rond het afkalven. Zeker oudere koeien mogen twee keer in de drie jaar afkalven. De laatste maanden stelde hij zijn strategie wat bij, omdat sommige koefamilies de voerstrategie goed aankunnen (zoals de Jersey). Daarom insemineert hij de jongere dieren, die het aankunnen, wel op tijd. Het zijn vooral de Jersey-kruislingen die in aanmerking komen voor een kortere tussenkalftijd.

Mineralen- en spore-elementen

Tijdens zijn bedrijfsbezoek bekeek Bernard Simons de koeien om een verklaring te zoeken. Graag ziet hij bonte koeien, omdat aan de egale Jersey niet alles af te lezen is, bijvoorbeeld de kleur van de schoft (dat is een plek met de minste doorbloeding, wat voldoende zegt.) Hij zag dat de koeien glans missen (door het lage suikergehalte in het rantsoen) en dat sommige koeien met de neus omhoog staan en op trillingen reageren. De spore-elementen zijn goed (geen cobalt-, zink- of ijzeregebrek). Zijn indruk was dat de koeien kracht missen (achterhand en ribbenkast moeten sterk zijn). Bij sommige koeien ligt de pens te diep (eiwitbenutting) en brandt de kachel niet goed (met andere woorden: de pens werkt niet goed). Ook zag Bernard duidelijke virusverschijnselen (kuchen, trekken met oren, natte neuzen en wit slijm). De oplossing hiervoor is Halamid vernevelen. Huib krijgt advies om de mestput helemaal potdicht te maken. Door de kieren wordt lucht aangezogen, waardoor ammoniak boven de mest komt. Dit heeft invloed op de longen. Verder trekt de staalkabel van de koeopdrijver (die nu niet meer in gebruik is) trilling aan. Zijn oplossing is een magneet in de koe of het ontstoren met zoutzakjes op plaatsen waar straling wordt gemeten. Verder adviseert hij om in het rantsoen 2 kg maïsmeel op te nemen (werkt beter dan geplette tarwe), zodat de koeien meer energie en dus warmte krijgen. Het maïsmeel kan zelfs de A-brok vervangen. Huib realiseert zich dat hij grenzen aan het opzoeken is (met lage krachtvoergiften en volledig grasrantsoen). Samen met Bernard hoopt hij weer balans te vinden en de vruchtbaarheid en celgetal te verbeteren.

Melkmachine-aanpassing

Huib is nog niet tevreden over het celgetal. Een artikel in de Boerderij van 16 maart 2004 zette hem aan het denken of de oorzaak in de melkmachine te vinden is. Dit artikel ging over een boer die al 13 jaar tobde met een hoog celgetal. Zijn koeien lieten zich niet goed uitmelken. Vaak moest hij de melkstellen opnieuw er onder hangen. Ook gingen de koeien een paar uur na het melken melk uitliggen. Huib herkende veel in dit verhaal. Het veranderen naar de swing-overtchniek en een groter vacuüm bleken het celgetal aanzienlijk te verlagen. Na het lezen veranderde ook Huib zijn melkput. Omdat bij de boer een hoogliggende melkleiding in combinatie met andere melkklaauw, een hoger vacuüm en het weglaten van de automatische afname een goed effect hadden, voerde ook Huib dit door. In mei 2004 liet hij een nieuwe melkstal installeren, omdat de koeien niet goed uitgemolken werden. Huib: "Nu heb ik een melksysteem zonder automatische afname en met een hoog vacuüm (50 Kpa), zware klauwen en een hoge melkleiding. De koeien worden nu een stuk beter uitgemolken. Bovendien zakt het celgetal bij koeien die nog niet zo lang een hoog celgetal hadden. Het is nog even afwachten wat voor effect het heeft."

Ontstoren stal

Ook kiest Huib voor niet-alledaagse oplossingen. Via Bernard kwam Huib op het idee om zogenaamde aardstralen op te sporen. Eind 2003 begin 2004 begon hij met het ontstoren van de stal door zelf met ijzerdraadjes te meten waar stralen lopen. Op 20 plaatsen legde Huib een zoutzakje (techniek van Bernard Simons). Huib denkt dat veel omgevingsfactoren van invloed zijn op het celgetal (straling, drinkwater en dergelijke). Zijn streven blijft om aan het einde van de winter van 2004 op 250.000 cellen uit te komen. Huib: "Ook kijk ik met Bernard hoe we met homeopathie de gezondheid van de koeien kunnen verbeteren. Meerdere sporen lijken nu te wijzen op een niet goed functionerende lever. " Ontstoren stal Ook kiest Huib voor niet-alledaagse oplossingen. Via Bernard kwam Huib op het idee om zogenaamde aardstralen op te sporen. Eind 2003 begin 2004 begon hij met het ontstoren van de stal door zelf met ijzerdraadjes te meten waar stralen lopen. Op 20 plaatsen legde Huib een zoutzakje (techniek van Bernard Simons). Huib denkt dat veel omgevingsfactoren van invloed zijn op het celgetal (straling, drinkwater en dergelijke). Zijn streven blijft om aan het einde van de winter van 2004 op 250.000 cellen uit te komen. Huib: "Ook kijk ik met Bernard hoe we met homeopathie de gezondheid van de koeien kunnen verbeteren. Meerdere sporen lijken nu te wijzen op een niet goed functionerende lever. "

Kalf bij koe bij pleegmoeder

Zo staat Huib open voor nieuwe oplossingsrichtingen, zoals het houden van de kalveren bij de koe. Hij kiest hiervoor, omdat het natuurlijk is en uit literatuur blijkt dat het celgetal daalt als de kalf bij de koe zuigt. Huib wil weten of dit juist is en of het kalf informatie meekrijgt via het drinken. Als de kalf later melkkoe is, kan dit ook effect hebben op het celgetal en haar uiergezondheid. Na twee jaar testen blijkt het toch geen effect te hebben op het celgetal van de moeder.

Sommige koeien kunnen niet mee op het bedrijf door ouderdom of door een gebrek (dikke poot, stijfheid, hoog celgetal of andere problemen). Huib kijkt dan of deze koeien goede pleegmoeders kunnen zijn. Dit hoeven niet alleen koeien met problemen te zijn. Bij de selectie kijkt Huib vooral of de koe geschikt is. Met name in de winter is dit te zien, want een goede moeder laat dan de kalveren ook zogen. Deze koeien geven nog voldoende melk om een aantal kalveren groot te brengen. Huib haalt de kalveren bij de eigen moeder weg en plaatst ze bij hun pleegmoeder. In de stal is er een apart ruim strohok voor koe en kalveren. Deze winter (2003) heeft hij de stierkalveren gewoon aan de speenemmer opgefokt. Huib merkt dat kalverdiarree niet meer voorkomt, sinds hij de vaarskalveren bij de koeien opfokt. Ook de kalveren die met de speenemmer melk krijgen, hebben nooit meer diarree!

In de zomer gaan de pleegmoeders met fokkalveren naar buiten. Deze lopen tot de herfst bij de pleegmoeder. Huib laat ze zoveel mogelijk weiden op etgroen en voedt de kalveren niet bij. Deze zoeken zelf de suikerrijke planten. De kalveren groeien goed, totdat er bij twee maanden een terugval was. Bij drie maanden was dit niet zichtbaar. Huib doet alle kalveren bij de koe (niet bij de stier), maar afgelopen jaar heeft hij door omstandigheden een kalf opgefokt dat niet bij een pleegmoeder zat. De verschillen tussen dit kalf en de kalveren bij een pleegmoeder waren:

Kalf niet bij koe: minder koehakkig
minder pens, smaller

Kalf bij koe: wel koehakkig
meer pens

Zijn conclusie is dat het voor de kalveren beter is, om ze bij de eigen moeder (in de winter) of pleegmoeder (in de zomer) op te fokken. Hierdoor krijg je beter ontwikkelde kalveren.

Kalf bij koe bij eigen moeder

Na een excursie bij Jan Vrolijk in januari 2003 raakte Huib enthousiast om het fokkalf in de stalperiode bij de koe te laten. Jan deed dit met succes in een hellingstal (strostal), maar een andere Friese boer had ook ervaring met een ligboxenstal. De eerste twee dagen blijft het kalf bij de moeder in een eigen hok. Daarna gaat de koe naar de kudde en haar kalf in de ligboxenstal. Het kalf heeft een eigen ruimte waar ze zich af kan zonderen en waar ze extra voer (hooi, water en krachtvoer) verstrekt kan krijgen. De kalveren blijven ongeveer tweeëneenhalf tot drie maanden in de stal en groeien goed (bij metingen op het bedrijf van Jan Vrolijk bleek dat kalveren van drie maanden uit een emmer even zwaar waren, als kalveren van twee maanden bij de moeder).

Huib past de techniek toe om te kijken of dit effect heeft op het celgetal van de moeder en of de kalf informatie meekrijgt via het drinken. Als de kalf later melkkoe is, kan dit effect hebben op het celgetal en haar uiergezondheid. In de ligboxenstal gaat het boven verwachting uitstekend.

Mogelijke problemen (zoals klauwtjes tussen spleten in de roosters) komen niet voor. De kalveren rennen en springen in de stal en lopen vaak op de ligplaatsen. Sommige koeien laten melk in de put minder goed schieten. Ook drinken de kalveren bij andere koeien die zich aan het kalf opdringen (dit zijn goede pleegmoeders!). Er lopen gemiddeld twee à drie fokkalveren in de stal bij de kudde.

De dagindeling van het kalf:

's Ochtends na het melken gaan de kalveren bij de moeder. Van 13.00 tot 20.00 uur plaatst Huib ze in een afgesloten ruimte zonder moeder. Van 20.00 tot 23.00 uur gaan ze bij de moeder en daarna weer in de afgesloten ruimte zonder moeder.

Opvallend vindt Huib dat de gehalten omgekeerd zijn, zodra het kalf bij de koe loopt: laag vet, hoog eiwit. Ook geeft de koe meer melk. De kalveren leren snel de sociale rangorde en vermijden agressieve koeien. Die kennen ze zeer snel. Huib is benieuwd of dit gaat doorwerken als deze kalveren zelf aan de melk komen.

Tijdens de weidegang van de melkkoeien experimenteert Huib niet met kalf bij de koe. Hij weidt ze steeds om naar andere percelen en brengt ze terug naar de stal om te melken. Een kalf bij de koe is

dan niet erg praktisch. Daarom kiest Huib voor een aparte groep met pleegmoeders en kalveren.

Dierziekteaanpak via natuurgeneeswijze

Toen Huib omschakelde naar biologische bedrijfsvoering, halveerde de dierenartsrekening. Hierdoor kreeg hij een andere kijk op diergezondheid binnen zijn bedrijf. Hij is anders gaan kijken naar ziekte: elke ziekte ontstaat doordat iets niet in evenwicht is (onbalans). De balans vind je terug door de oorzaak te vinden en door het bedrijf of de omstandigheden aan te passen. Jaren geleden begon Huib met het gebruik van etherische oliën en bloesemtherapie (via zus Alien Bor, die bloesemtherapeute is) en in 2002 met homeopathie. Via cursussen over etherische oliën en homeopathie en het uitwisselen van ervaring met andere veehouders, bouwen ze kennis op. Tijdens dit zoeken stemmen ze intuïtief oliën of homeopathische middelen op ziekte af. Ze zetten bloesemremedies niet in, omdat deze meer op de geest werken en dus minder goed bij dieren werken. Huib vindt het anders kijken een groeiproces, waarin je moet gaan vertrouwen op je intuïtie. Hierdoor leer je beter en anders te gaan kijken.

Hieronder staat de aanpak bij verschillende aandoeningen beschreven.

Mastitis

Bij afwijkende melk of een afwijkende uier zet Huib in de melkput een mengsel van vijf tot zes oliën in. De samenstelling van deze mix wisselt, omdat de natuur ook wisselt. Huib: "Zodra ik maar even twijfel of een koe wel goed is in zijn uier, smeer ik het kwartier in met etherische oliën. Veel gebruikte oliën zijn: jeneverbes, tea-tree, turkse tijm, marjolein, eucalyptus, citroen, lavendel, sandelhout, sinaasappel, patchouli, pepermunt, jasmijn, geranium en mirte. Als er de volgende keer ook vlokjes in zitten, zoek ik ook een homeopathisch middel uit. Bij de Jersey werkt pulsatilla vaak; meestal zoek ik intuïtief een middel uit. Door deze aanpak geneest de mastitis in zeker 90% van de gevallen. Alleen het celgetal blijft bij deze koeien vaak aan de hoge kant."

Bloeduier

Eerst gebruikt Huib Bellis Perenis (drie dagen) en vervolgens Ipecac, net zolang totdat de melk weer wit is.

Nageboorte

Hij geeft Sabina totdat de nageboorte eraf komt. De koe blijft gezond en de nageboorte komt er vaak eerder af dan de normale negen dagen. Het witvuilen is vaak ook minder, maar als dit na verloop van tijd toch gebeurt, geeft Huib meestal Sepia. Hierdoor worden ze altijd tochtig en dan schonen ze zich goed op. Het witvuilen is dan meestal voorbij.

Niet tochtig worden

In dat geval geeft Huib ze eenmalig Sepia. De koeien worden altijd binnen 3 weken tochtig.

Onregelmatig tochtig

Huib geeft Apis als de cyste op de rechter eierstok zit en Lachesis als de cyste op de linkereierstok zit.

Terugblik

1993: omschakeling naar ecologische bedrijfsvoering

Een continue zoektocht naar alternatieve diergezondheidsmethoden:

- gebruik van etherische oliën en bloesems
- homeopathie
- koesignalen Agrivak, gericht op mineralen-spore-elementen (vanaf 2004)

Klaver doorzaaien voor kwalitatieve en kwantitatieve graslandverbetering

Eiwitaanbod in zomer door klaver neemt toe. Relatie met weerstand.

Vanaf 1996: Jersey-inseminaties (op zoek naar robuustheid)

Niet meer onthoornen

Staluitbreiding (welzijnsaanpassing en bedrijfsvergroting)

Vanaf 1997: celgetalproblematiek; relatie met geen of weinig antibioticumgebruik

Rantsoenverandering: afbouwen krachtvoergift irt eiwitrijk grasaanbod
Melkmachine-aanpassing

2001: Biologisch Dynamische bedrijfsvoering

Verschillen met Eko:

- extensiever in bemestingsnorm, van 170 naar 112 kg N/ha
- werken met vaste mest
- gebruik van preparaten
- gehoornd vee en 100% biologische grondstoffen in brok (eko vaan slechts 60%)

2003: Gronduitbreiding naar 38 ha

2004: Ontstoring stal, onderdrukken virusinfectie, spore-elementen (jodium), rantsoenoptimalisatie met energie/eiwit, krijgt met Simons

Overall

- Bevat goede aanzetten om te komen tot Systems that work.
- Bevat veel nieuwe handelingen en nieuw management.
- Laat samenhang zien tussen keuzen om tot StW te komen.

Perfekte klauwgezondheid

Het lukt Huib goed om met het bedrijfssysteem de klauwen gezond te houden. Zo was het niet altijd, want drie tot vier jaar geleden had zijn veestapel veel last van mortellaro. Door het niet meer gebruiken van voetbaden, heeft Huib dit uitgebannen. Vaak raadt men juist formaline-voetbaden aan, maar dit is volgens Huib juist iets waar boeren direct mee moeten stoppen. Evenals het preventief bekappen van de koeien. Dit heeft hij vroeger ook wel gedaan, maar daar is hij van het ene op het andere moment mee gestopt (na een excursie bij een boer die het ook niet meer deed). Huib: "De eerste twee jaar krijg je best wel problemen. Daarna ben je erdoor heen en heb je geen last meer." De hardere klauwen hebben ook te maken met het Jersey-ras. Er wordt alleen bekapt als de koe kreupel is. Dit betekent één koe per maand en dit zijn vaak dezelfde koeien (HF). In de winter van 2003/2004 had hij slechts twee koeien met mortellaro. Huib is een voorstander van droge klauwen. Roosters moeten droog zijn (hij heeft geen mestschuif, maar maakt de roosters wel met de handtrekker schoon). Nu schuift hij de roosters niet meer schoon. Geen water gebruiken in de melkput en geen voetbaden zijn de belangrijkste acties om klauwen gezond te houden.

Huib: "De voeding is vooral belangrijk voor kreupele koeien, want nu heb ik de meeste problemen (zoolzweren) in de herfst bij een hoog OEB-overschot in het rantsoen. Je kunt het ook anders bekijken. De koe houdt de boer een spiegel voor, dus als de boer goed geaard is, dan zijn zijn koeien het ook. Doordat ze hierdoor de afvalstoffen goed kunnen afvoeren, hopen ze niet op in de klauwen."